

Sveriges Författarförbund - Sveriges Dramatikerförbund - Svenska Journalistförbundet - Sveriges Läromedelsförfattares Förbund - Konstnärernas Riksorganisation - Föreningen Svenska Tecknare - Föreningen Sveriges Konsthantverkare och Industriformgivare - Svenska Fotografers Förbund - Föreningen Svenska Tonsättare - Föreningen Svenska Kompositörer av Populärmusik - Federationen Svenska Musiker - Svenska Teaterförbundet - Svenska Regissörsföreningen - Oberoende Filmars Förbund - Unionen - klubbarna vid Sveriges Radio, Sveriges Television och Utbildningsradion

KLYS

Konstnärliga
och Litterära
Yrkesutövares
Samarbets
nämnd

Stockholm den 17 juni 2015

Västra Götalandsregionen
Koncernavdelning kultur
Att: Staffan Rydén/Ann-Charlott Eklund
Regionens Hus, 462 80 Vänersborg

KLYS synpunkter på utkast till regional kulturplan för Västra Götalandsregionen 2016-2019

KLYS har tagit del av Västra Götalandsregionens utkast till regionala kulturplanen för 2016-2019 och vill för de yrkesverksamma kulturskaparnas räkning härmed lämna följande synpunkter.

Vi vill understryka att detta dokument är en samling synpunkter som inte ska ses som ett formellt remissvar från KLYS på utkastet till kulturplan, eftersom Västra Götalandsregionen valt att ha en annan form för inspel än en sedvanlig remissrunda. Regionen öppnade för så kallade inspel på utkastet under perioden maj till 18 juni 2015. I maj arrangerade regionen bl.a. en hearing för företrädare för kulturlivet där också KLYS deltog.

KLYS hade i februari i år även ett eget orienterande möte med den regionala kulturledningen i Västra Götaland om bl.a. frågor kring kulturskaparnas villkor och representativiteten i samrådet med den regionala kulturlivets professionella företrädare.

1 Inledning

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd – företräder via sina 15 medlemsorganisationer ca 30 000 yrkesverksamma kulturskapare i Sverige. Dessa arbetar som bl a författare, dramatiker, journalister, bildkonstnärer, musiker, kompositörer, tonsättare, regissörer, skådespelare, filmare och dansare. Organisationerna samarbetar under KLYS paraply i frågor som rör t ex kulturpolitik, upphovsrätt, arbetsmarknad, trygghetssystem och yttrandefrihet.

KLYS utgör en samlad röst för Sveriges kulturskapare i den nationella kulturpolitiken. Samverkansmodellens inträde i den svenska kulturpolitiken har, förutom ett nytt sätt att fördela statliga bidrag till regional kulturverksamhet, inneburit en etablering av en ny kulturpolitisk karta där samverkan och dialog på alla plan är satt i fokus: mellan stat, region och kommun och där också det professionella kulturlivet och civilsamhället ska delta i dialogen.

Enligt förordningen ska de regionala kulturplanerna tas fram ”efter samråd med länets professionella kulturliv och det civila samhället”. Att använda sig av professionella kulturskapare som experter på sitt konstområde är ett utmärkt sätt att ta tillvara de professionella kulturskaparnas regionala erfarenheter, att utveckla diskussionen om kulturskaparnas villkor och att formulera en regional konstnärspolitik.

Formen för samråd väljer regionen själv. KLYS verkar för att dialoger sker i formaliserad form, d v s att det finns en kontinuitet och långsiktiga strategier för att involvera professionella kulturskapare i dialog runt kulturplanens framtagande, genomförande och uppföljning. KLYS verkar också för att mindre samråd, där yrkesverksamma kulturskapare bidrar som experter, arvoderas. Vi har för ändamålet tagit fram särskilda arvodesrekommendationer från KLYS. Se bilaga.

Bland KLYS viktigaste frågor, som även gäller arbetet med regionala kulturplaner och samverkansmodellen, är att principen om armlängds avstånd används och värnas. Denna princip har skapats för att konsten ska kunna stå fri från politiska viljor, och är av yttersta vikt för att konstnärlig frihet ska kunna upprätthållas och att demokratiska samtal ska kunna ske i samhället. Enligt principen ska konstnärliga och kvalitativa bedömningar inte göras av den politiska sfären utan av sakkunniga ämnesexperter, yrkesverksamma kulturskapare och konstnärliga ledare, t.ex. i särskilda referensgrupper och bedömningskommittéer. KLYS bevakar också hur konstnärlig kvalitet och förnyelse får utrymme, hur mångfalden inom kulturen främjas samt balansen mellan kultur- och aspektpolitik av olika slag.

Här nedan följer en sammanfattning av KLYS mest centrala bevakningsområden, när det gäller regionala kulturplaner och regional kultur- och konstnärspolitik:

Grundläggande värden

- Hur bevakar kulturplanen kulturens egenvärde och balansen mot aspektpolitik?
- Bidrar den här satsningen till konstnärlig kvalitet och förnyelse?
- Hur arbetar regionen med principen om armlängds avstånd?
- Hur arbetar regionen med att främja mångfald inom kulturen?

Kulturskapares villkor

- Vilka förutsättningar behövs för att professionella kulturskapare inom alla konstområden ska kunna verka i regionen? Hur formuleras regional konstnärspolitik i regionen?
- Vilka målsättningar formulerar regionen utifrån betydelsen av rimliga avtal och ersättningar till kulturskapare för deras arbete?
- Hur kan regionalt verksamma kulturskapare stödjas med kompetensutveckling och vidareutbildning. Hur kan man stödja de redan yrkesverksamma som vill vara kvar i regionen?
- Hur diskuterar och synliggör regionen skillnaden i villkor mellan yrkesutövande och ideella utövare?
- Vilka stödfunktioner finns för professionella kulturskapares företagande i regionen?
- På vilka sätt kan regionen och dess kommuner integrera kulturskapare som självklar samarbetspart?

Kulturell infrastruktur

- Hur ser utbudet ut av lokaler för mötesplatser och arbetsplatser i regionen? D.v.s. replokaler/verkstäder/träningslokaler/inspelningsstudios. Vad kan byggas ut, förstärkas lokalt och eller regionalt?
- Vilken strategi formulerar regionen i sin kulturplan angående samspelet mellan institutioner och det fria kulturlivet?
- Vad har regionen för utvecklingsmål för regionöverskridande verksamhet?
- Hur planerar regionen att arbeta med och utveckla nationella och internationella samarbeten?

2 Generella utgångspunkter och kulturplanens disposition

Detta är Västra Götalandsregionens andra kulturplan som skrivs inom ramen för kultursamverkansmodellen som infördes 2011. Planen är en tidsbegränsad del i den regionala utvecklingsstrategin (RUS, för perioden 2014-2020) kallad "Västra Götaland 2020". Kulturplanen gäller för fyra år, från januari 2016 till och med december 2019.

Utkastets innehållsförteckning är väldisponerad och omfattande med en tydlig tyngdpunkt på politiska mål och arbetssätt. I jämförelse med hur andra regionala kulturplaner disponerat sina planinnehåll är utrymmet för konst- och kulturområdena väsentligt mindre än övriga delar, vilket inte alltid behöver vara fel i sig. Men KLYS finner här proportionerna anmärkningsvärda, då konst och kultur i Västra Götalands kulturplan har relativt mycket kortfattade redogörelser och det i stort sett saknas utvecklade, konkreta beskrivningar av hur den regionala konstnärspolitikens formulerar villkoren för konstnärligt yrkesutövande i regionen.

Samverkansmodellens verksamhetsområden följs inte helt enligt Kulturrådets norm. Bild och formområdet har separata avsnitt. Avsnittet om kulturarv har rubriken "Natur- och kulturarv". Vi uppskattar emellertid att man i varje avsnitt om konstområdena så tydligt listar s k "Utvecklingsinsatser". Det är också bra att alla konstarterna tydliggörs med egna rubriker i planen: teater, musik, dans och film samt litteratur. Den sistnämnda är helt riktigt ett eget konstområde i modellen sedan 2015.

Det är lovvärt att regionen specifikt framhäver även arkitektur och design i kulturplanen. När det gäller bildkonsten så vill KLYS dock anmärka på att man satt rubriken "Samtida konst" på detta avsnitt. Det är i viss mån absolut positivt att understryka att det handlar om just samtida bildkonst, men dels vill vi betona att ordet "konst", eller för den delen "konstnär", numera inte enbart används för att beteckna bildkonstområdet, utan för alla konstområdena, dels blir "Samtida konst" som rubrik ganska snävt om man ämnar beskriva bildkonstområdet som helhet, eftersom samtida bildkonst i sig är en beteckning bland flera som kan användas inom bildkonsten i gemen. KLYS skulle förslagsvis se "Samtida bildkonst" som en underrubrik i bildkonstavsnittet.

3 Begrepp och definitioner

KLYS noterar att Västra Götalandsregionen talar om kulturen och konsten som två skilda entiteter. Det är i ett KLYS-perspektiv bra att betona och särskilja konsten som begrepp och fenomen i kulturlivet i stort, men samtidigt kan denna åtskillnad mellan kultur och konst verka definitionsmissigt förvirrande utan ytterligare förklaringar i texten.

I VG-regionens utkast till kulturplan saknar KLYS helt användningen av begreppen "professionell kulturskapare" eller "yrkesverksam kulturskapare". Till synes endast på ett enda ställe i hela dokumentet nämns ordet kulturskapare men då talas det om "fria kulturskapare" (sidan 9).

På sidan 7 använder man ordet "konstnären" om kulturskaparen generellt. Som vi påpekade ovan så förespråkar KLYS, liksom Konstnärsnämnden, att konstnär används som beteckning för konstnärligt yrkesverksamma inom alla konstområden, alltså inte enbart i betydelsen bildkonstnär. Därför ser vi gärna att man i avsnittet "Samtida konst" på sidorna 24-25 byter ut ordet "konstnärer" mot "bildkonstnärer".

Överlag är begreppsanvändningen i kulturplanen när det gäller just yrkesverksamma kulturskapare inkonsekvent och behöver ses över och renodlas. På sidan 20 talas det om "de fria professionella

dansaktörerna” samt ”danskonsnär”. På sidan 22 talas det om ”scenkonstnärer” och ”musiklivets aktörer”. KLYS förespråkar som sagt ett generellt bruk av begreppet ”professionell kulturskapare” och att man i kulturplanen håller sig till en enhetlig begreppsanvändning i detta avseende. Vill man specificera de konstnärligt yrkesverksamma dansarna så kan man lägga till ordet yrkesverksam framför dansare eller tala om ”professionella dansare”.

KLYS noterar att begreppet ”kulturell mångfald” helt saknas i detta utkast till kulturplanen. Det är högst önskvärt att detta begrepp belyses i planen både i konstnärspolitiskt och integrationspolitiskt hänseende.

För övrigt välkomnar KLYS att man talar mycket om ”kulturell infrastruktur” i planen.

4 Samråd med professionella kulturskapare

Västra Götalandsregionen har ingen särskilt inrättad konstområdesövergripande referens- eller samrådsgrupp med företrädare för professionella kulturskapare, som KLYS förespråkar och som många andra regioner i landet nu har inrättat. När det gäller samråd med professionella kulturskapare hänvisar VG-regionen till bl.a. olika delregionala möten och att det varit centrumbildningarna som främst företrätt det fria kulturlivet. Vidare påpekar man att särskilda möten genomförts med ”aktörer inom dansområdet och Teaterförbundets regionråd”. Det är bra, men vilka är aktörerna, och vem mer än dessa har man diskuterat scenkonsten med?

KLYS skulle helst se att Västra Götalandsregionen i sin kulturplan preciserar vilka professionella kulturskapare och kulturskaparorganisationer man har haft dialog med. Gärna att man listar alla parter i kulturplanen. Det är visserligen positivt att regionen öppnat för flera olika dialoger med olika parter från med det s k fria kulturlivet, men det finns anledning att man i samråd med både centrumbildningar och KLYS medlemsorganisationer och deras västsvenska medlemmar ser över hur representativiteten för de konstnärligt yrkesverksamma i Västra Götalandsregionen hanteras och hur dialogprocesserna eventuellt kan reformeras i framtiden.

Det finns ett unikt mervärde i att arbeta just konstområdesövergripande i samrådsprocesser som vi hoppas att regionen kommer att beakta. KLYS rekommenderar VG-regionen att titta närmare på hur väl en rad regionala kulturskaparsamråd fungerar i somliga andra regioner i landet. Kultursamråd med spetskompetens och stormöten och hearings kompletterar varandra bra. Vi ser fram emot att eventuellt diskutera denna sak vidare med Västra Götalandsregionens kulturansvariga.

5 Kulturpolitiska utgångspunkter och mål

KLYS välkomnar att regionen har utarbetat en särskild kulturstrategi (”En mötesplats i världen”) som ”beskriver Västra Götalands kulturpolitik och kulturens och konstens betydelse för både individen och samhällsutvecklingen”.

Kulturstrategin omfattar fem s k dimensioner och här värdesätter KLYS framförallt att en av dessa är konstnärlig kvalitet, och att regionen härvidlag poängterar konstens egenvärde och konstnärens frihet samt armlängds avstånd-principen i kulturpolitiken.

Utifrån de fem dimensionerna har regionen tagit fram en rad kulturella strategiområden för den regionala kulturnämnden att förhålla sig till, varav ”gynna nyskapande” väcker särskilt intresse i ett KLYS-perspektiv. Vi saknar dock helt utvecklingar av den regionala kulturpolitiska innebörden av såväl dimensionerna som strategiområdena i utkastet till denna kulturplan.

VG-regionen påpekar att man ämnar stärka kulturpolitiken i regionen och då specifikt vissa konst- och kulturområden genom särskilda tidsbestämda överenskommelser och ansvarsfördelningar. Även här saknar KLYS en utvecklad redogörelse för de konkreta kulturpolitiska målen med detta.

Vidare ser vi fram emot att ta del den slutgiltiga kulturplansversionens aviserade översikt över de långsiktiga uppdrag och kulturstrategiska stöd samt organisationsstöd som nämns på sidan 12.

6 Kulturskapares villkor och regional konstnärspolitik

Utkastet till Västra Götalandsregionens kulturplan är som tidigare nämnts anmärkningsvärt tomt på resonemang kring kulturskapares villkor och hur regionen konkret vill forma sin regionala konstnärspolitik för de kommande fyra åren. I sin regionala kulturstrategi talar man som sagt bl.a. om konstnärlig kvalitet och i ett strategiområde om att "gynna nyskapande". KLYS skulle gärna se en utvecklad redogörelse kring hur man tänkt arbeta kultur- och konstnärspolitiskt med kvalitetsbegreppet och främjandet av nyskapandet inom varje konstområde.

KLYS saknar också bl.a. redogörelser för konkreta åtgärder kring sådant som arvodes- och ersättningsnivåer samt kompetensutvecklingsåtgärder på fler områden än enbart scenkonsten för de yrkesverksamma kulturskaparna i Västra Götalandsregionen.

Det är positivt att principen om armlängds avstånd nämns på två olika ställen i kulturplanen, men KLYS skulle önska en mer samlad redogörelse i ett eget avsnitt i planen om hur regionen strategiskt arbetar med att upprätthålla armlängds avstånd-principen inom kulturpolitiken, både generellt och konstområdesspecifikt.

KLYS ser mycket positivt på det faktum att Västra Götalandsregionen tar upp och betonar konstens egenvärde i förhållande till ekonomiska värden inom området kulturella och kreativa näringar. Vi ser fram emot att följa utvecklingen och utfallet i regionen av implementeringen av KKN-metoden som man kallar "kultursystem" under de kommande åren.

7 Synpunkter gällande de specifika konstområdena

7.1 Professionell teater-, dans- och musikverksamhet

Generellt är det viktigt att på scenkonstområdet uppmärksamma att när de offentliga anslagen inte förmår hålla jämna steg med pris- och löneökningar hotas möjligheterna att behålla den höga kvaliteten och omfattningen på verksamheterna, samtidigt som utrymmet för förnyelse och utveckling krymper.

Ett centralt område för scenkonsten är arbetet med kompetensutveckling. Detta är idag begränsat såväl inom institutioner som inom det fria kulturlivet. Västra Götaland har genom stödet till Kulturakademien Trappan varit något av ett undantag. Mot den bakgrunden ser KLYS mycket positivt på Västra Götalandsregions tydliga ambition att ytterligare utveckla verksamheten.

Vi uppfattar att en nyckel till verksamhetens framgång hittills varit en god samverkan med branschen. Det är värdefullt för alla berörda parter att Trappans fortsatta organisation utvecklas i ett nära samspel med de yrkesverksammas behov och önskingar och att de yrkesverksammas organisationer ges möjligheter till samråd och inflytande över eventuella förändringar i verksamheten.

För att scenkonsten ska kunna möta sin publik krävs ett väl utvecklat arrangörsstöd och ett aktivt publikarbete. I många regioner har tidigare fungerande modeller för att förmedla föreställningarna med hjälp av till exempel kultursekreterare rustats ner. Detta har medfört färre föreställningar och ökade kostnader för administration och resor. Att stärka arrangörsledet är därför en strategisk fråga som KLYS hoppas Västra Götalandsregionen tar fasta på under kommande planperiod.

KLYS värdesätter för övrigt att dramatiken nämns i avsnittet men skulle gärna se att man i kulturplanen tar upp konstområdet dramatik mer specifikt och eventuellt kartlägger länets dramatiker och deras förutsättningar för att verka i länet.

Musik

KLYS välkomnar att man lyfter fram konstnärlig kvalitet på musikområdet och att det kvalitativa utvecklingsarbetet bl.a. omfattar nyskriven musik.

Satsningen på El Sistema är positiv, men den måste hanteras så att de olika musik- och kulturskolorna inte sätts åt sidan. ES ska ses som ett komplement till musik- och kulturskolorna.

Den uttalade satsningen på digitalisering måste ske utifrån gällande upphovsrättsligt regelverk.

När det gäller det upphovsrättsliga överlag så måste det framgå att arrangören ska ha huvudansvaret för att detta följs. Okunnigheten på detta område är utbredd bland många kulturskapare, och även modet att våga ta vara på sina rättigheter kan i bland svikta när jobb står på spel.

7.2 Litteratur

Nu när litteraturen blivit ett separat konstområde i kulturplanerna så ser KLYS fram emot hur Västra Götalandsregionen utvecklar sina regionala strategier för att stärka författarnas och översättarnas ställning och tydligare lyfta fram skrivandet och den professionella författar-, skribent- och översättarrollen.

Det råder en bekymmersam situation för både professionella författare och dem som strävar att etablera sig på allvar. Författarförbundet har återkommande under de senaste åren tvingats påpeka att det skrivna ordet är undervärderat i kulturpolitiken. Det tas lätt för givet att litteratur skapas oavsett under vilka villkor författare och översättare arbetar.

Överlag ser KLYS mycket positivt på Västra Götalandsregionens satsningar på särskilda riktade regionala stöd till yrkesverksamma författare, skribenter och översättare. Avsnittet om litteraturen i kulturplanen är kort och känns alltför tunt men vi värdesätter att man nämner att man planerar utveckla residensverksamheter och fristadskommuner under planperioden.

7.3 Bild och form

För synpunkter om bild och form-området hänvisar vi till KRO/KIF:s synpunkter som de skickat som ett eget svar till Västra Götalandsregionen.

7.4 Film

KLYS välkomnar de satsningar som görs på filmområdet inom Västra Götaland. I utkastet saknas dock skrivningar om insatserna för de yrkesverksammans utvecklings- och kompetensbehov trots att Kulturakademien Trappan gör omfattande insatser också inom detta område. KLYS vill betona betydelsen av fortsatta insatser och förordar att man även fortsättningsvis håller ihop arbetet inom scen-, ton och film/tv-området. KLYS vill också här betona betydelsen av att den verksamheten utvecklas i nära dialog med de yrkesverksamma och deras organisationer.

8 Folkbildning och kultur i samverkan

Här behövs mer underlag kring avsikten med ett nätverk. Vilken roll ska professionella kulturskapare och kulturutövare ha, och hur kan de regionala institutionerna på för alla parter bästa sätt ta del i detta?

9 Sammanfattande synpunkter

Det sammantagna intrycket av Västra Götalandsregionens kulturplan är att det är ett förvånansvärt begränsat dokument både till storlek och innehåll, där politiska arbetsmetoder och samhällsinriktade analyser i stort överskuggar mer konkreta beskrivningar av hur man de kommande fyra åren tänker driva en kultur- och konstnärspolitik i praktiken.

KLYS skulle önska att avsnittet om utvecklingen av konst- och kulturområden var mer djuplodande och större i omfattning i förhållande till både första delen av planen med avsnitten om politik och arbetssätt och sista delen med avsnittet om utvecklingen av kultur och samhälle.

Det kan också finnas en poäng med att i kulturplanen illustrera regionens kulturliv mer konkret i sak genom att mer detaljerat redogöra för regionens kulturinstitutioner och deras verksamheter i kulturplanen än vad som nu görs i detta utkast.

Vi vill tillstå att kulturplanen i sin helhet är välskriven och att dispositionen trots allt är vällovlig som kulturpolitiskt styrdokument i ett vidare perspektiv än det konst- och konstnärspolitiska.

Något som är mycket positivt och ska framhävas är att Västra Götalandsregionen i denna kulturplan ger uttryck och propagerar för en väl avvägd relation mellan kulturen och näringslivet. KLYS välkomnar att man understryker konstens egenvärde och konstnärlig integritet när man redogör för KKN-frågor och kulturpolitikens aspektpolitiska perspektiv. Detta synsätt visar på en konstnärspolitisk hållning i Västra Götaland som KLYS sympatiserar med.

KLYS vill slutligen tacka för den hittills goda dialogen och kontakten som vi haft med Västra Götalandsregionens kulturledning, och vi ser fram emot att få tillfällen att träffas under planperioden för uppföljande möten om hur den regionala konstnärspolitiken och de professionella kulturskaparnas villkor utvecklas de närmaste åren.

För KLYS

Carl Liungman
Regionalpolitisk sekreterare

KLYS – Konstnärliga och Litterära Yrkesutövares Samarbetsnämnd

Alströmergatan 12, 7 tr
112 47 Stockholm

Telefon Carl: 070-262 19 38

www.klys.se